

En håndfuld akter til SMA-eksamen

En modelskitse til sproglig textanalyse

0. Min Situation her & nu. Forsknings- og eksamens-situationen.

Hvem læser og diskuterer teksten nu?

Dialogpartnere og objekt-text.

Situationens direkte og indirekte spørgsmål og forudsætninger.

Jf. Studieordning og eksamensspørgsmål.

1. Textens originale dialog-situation og context. Pragmatik

A) Textens “ydre” datidige og derværende context – “text-extern”

“Hvem (S1) ytrede teksten (OT) til hvem (S2) og hvem (S3) om hvem (S3) eller hvad (O3), hvor (**Sted**), hvornår (**Tid**), med hvilke **Midler** (Medier, Metoder, Mønstre), i hvilke relationer og omgivelser, omstændigheder (Ideo, Socio, Bio, Kernemodsætninger) og hvorfor-hvorhen-hvorfra (Intentioner, **Logikker**, Spørgsmål-Svar, Virke, Virkning, Virkelighed)?”

Jf. Bibliografiske oplysninger, Karker og forhåndsviden.

B) Textens indikationer af “ydre” situation-context, Deixis – “text-intern”

“Hvad læser jeg *i teksten* om ytringens situation og context?”

*Jf. Textens **deixis**-udtryk og -organisering, fx signatur, titel, genreangivelse, adressat, spørgsmål, henvisninger & henvendelser.*

C) Sammenhængen mellem extern og intern context-identifikation.

Herunder forholdet mellem nutidige og datidige co- og contexter, samt overleverings-contexter, trading og tradition. Fortid, nutid, fremtid : førtid, samtid, eftertid.

Forskellige *genrer* har forskellige prototypiske relationer mellem ydre og ytret context, forskellige “ind- og underforståede fiktioner”. Jf. genrerne fiktionslitteratur, lovtekst, bibel, avisreportage, brugsanvisning, lærebog, videnskabelig afhandling, debatindlæg, vidneudsagn etc.

Jf. A og B. Situationsmodel, Reference-model, Kernemodsætningsmodel, Deixismodel.

2. Textens “indre” Semantiske rum.

Forestillinger, “billeder”, “handlinger”, “personer”, “fortælle-univers”.

Ytringens direkte og indirekte indhold. Det diskursive univers. En parafrase og oversigt over indholdet:

“Hvem og hvad handler fortællingen om? Hvem og hvad og hvilke (modsetsnings-) relationer danner fortællingens (fiktive) univers?”

“Hvilke ord og metaforer danner textens semantiske rum og felter?”

“Hvilke spørgsmål og svar formuleres i teksten?”

“Personifikationer, tingsliggørelser, tematiseringer, lignelser, fabler og andre transformationer?” (Ex: Dyr der taler og optræder som personer i eventyr-fortællingen)
Jf. teksten, co-texter og lexica, Semantisk Matrix, Kernemodsætninger.

3. Textens Pragmatico-Semantiske betydning og mening.

INTER-pretation af forholdet mellem meddelelsens ydre og indre rum.

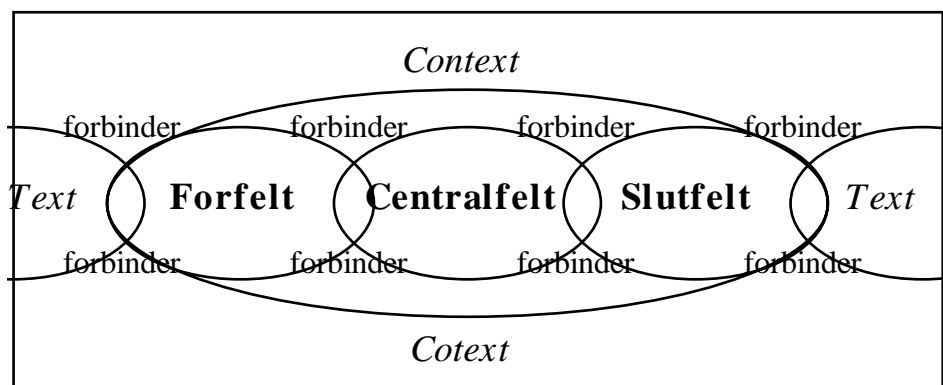
Her fortolker jeg sammenhængen mellem textens “indre” og “ydre” betydninger og meninger, dvs. sammenholder textens lexikalske indhold (behandlet under pkt. 2) med textens pragmatiske forhold (pkt. 1):

“Hvad betød dengang, og hvad betyder nu, det der “bogstaveligt, billedligt” siges i teksten i contexten, og hvad er meningen og meningene?”

Jf. “Semantic Matrix” samt 1 og 2.

4. Textens Syntaktiske organisering. Textens udtryksdele.

Jf. Model af Dialektisk Hierarki, samt flg. generelle “kæde-del-model”:

Kædemodel (J.Chr.Bang 1999)

A. Textudsnittet som del af en texthelhed.

Det er relevant at være opmærksom på, om den givne, foreliggende text kun er en del af en større text eller textsamling. Hører den i så fald hjemme i begyndelsen, midten eller slutningen af den større text?

Jf. bibliografiske oplysninger og indikationer i den foreliggende text (fx sidetal, manglende begyndelse eller afslutning).

B. Textens Sektioner og Afsnit.

Er der markeringer i teksten der indikerer sektion- og afsnits-inddeling? (I tale bruges større pauser, gestik, tonefald mv. I skrift bruges (typo-) grafiske markeringer som bogstavstørrelse og -form, linjebrud, indrykning i forhold til margen, nedrykning i forhold til linje, indramning, understregning mv.)

Hvordan passer den syntaktiske afsnitsinddeling med det semantiske indhold (pkt. 2) og det pragmatiske forhold (pkt. 1)?

C. Perioder.

Hvilke perioder består afsnittet af? (Typiske indikationer er (i nudansk skrift): stort begyndelsesbogstav som indledning og punktum, spørgsmålstegn, udråbstegn eller kolon som afslutning.)

Er den enkelte periodes længde passende i relation til text-, co-text og context-sammenhængen? Rytme, læselighed, vægt etc.

D. Sætninger.

Hvilke sætninger består perioden af og hvordan er de forbundne?

Som tommelfingerregel er der *en sætning pr. finit verbum*, dvs verber i nutid, datid eller imperativ, således at en periode med fx 3 finitte verber som-regel indeholder 3 sætninger.

Jeg skelner mellem 4 sætningsformer: *bi*-sætninger ("komma-sætninger") og tre typer *hovedsætninger*: [.] "punktum-sætninger" (fortællende), [!] "udråbstegn-sætninger" (opfordrende) og [?] "spørgsmålstegn-sætninger" (spørgende).

Jeg skelner mellem 3 (intra-periode-) sætningsforbindelsesformer: sideordning (*para*-tagme, "og, eller, men"), underordning (*hypo*-tagme, "at, som, der") og samordning (*kata*-tagme, "hvis...så, jo...desto").

En underordnet sætning fungerer som-regel som et sætningsled i en overordnet sætning og kaldes derfor ledsætning og er som-regel bisætningsformet.

Er sætningerne forbundne på passende vis i relation til text, cotext og context?

Jf. Dansk Sprog s. 73-139.

E. Sætningens dele eller led.

Jeg bruger to modeller: a) en funktionsmodel og b) en rækkefølgemodel. Som rækkefølgemodel, ordstillingsmodel, bruges Diderichsens feltmodel:

	Indledningsfelt	Centralfelt	Slutfelt
Hovedsætning	K / F	v / n / a [ikke]	V / N / A
Bisætning	Ks / Ku	n / a [ikke] / v	V / N / A

Funktionsanalysen handler om leddenes indbyrdes funktioner (sætningsinternt) samt leddenes eksterne funktioner i relation til periode, afsnit, text, samt co- og con-text:

Sætningsinterne funktioner, fx subjekt, objekt, dativobjekt, prædikat, forholdsordsforbindelse; nexus-verbal (tempus, modalitet, diatese), indholdsverbaler (infinitiv, participium, diatese); tids-, steds-, mådes-adverbial (nexus og/eller indhold); relational-konjunkional (bindeord, stedord, bekendthed, reflexiver etc.)

Sætningsexterne funktioner især: forbindere, anaforer, deixis, lexis.

Jeg bruger standardskemaerne fra *Dansk Sprog* til identifikation af leddenes art. Led der består af mere end et ord, analyserer jeg nærmere som flerordshelheder eller *syntagmer*, således at jeg redegør for ordenes funktion som led-dele i helheden sætningsled. Et led kan udgøres af en sætning, en ledsætning, der kan være bi- eller hovedsætningsformet. Denne (disse) analyseres igen i led og syntagmer.

F. Ord. En central sproglig enhed og helhed.

Ordforråd, lexicon, hvor kommer de fra, hvor hører de hjemme, hvordan bruges de her, hvad betyder de mere generelt, alment, specifikt, partikulært?

Er ordene passende i forhold til teksten og relevante co-texter og contexter?

Er der passende harmoni og spænding?

Jf. Semantisk Matrix, Nudansk Ordbog, andre special-ordbøger, baggrundsviden. Ordklasser, jf. Dansk Sprog 171-90 og Bang 1995.

G. Ordets dele: Morfemer.

Her undersøger jeg ordets dannelse af morfemer: præfixer, rødder og suffixer, og deres funktioner i sammensætnings-, stamme-, aflednings- og bøjnings-dannelsen. Jeg er opmærksom på deres historie som arv, lån, fremmed eller nydannelse. Simpel, kompleks, kreativ, ordinær dannelse.

En ord-dels-matrix: (Ex: *afledningsendelsernes*):

	af	led	ning	s	ende	lse	r	ne	s
1.	stamme 0						fl.t.	best.	gen.
2.	stamme 1			fuge-s	stamme 2		suffixer/flexiver		
3.	præ-fix	rod	afl. suffix		rod	afl. suffix			
4.	adv	v	n	gen	v	n			

(Jf. *Nudansk Ordbog, Dansk Sprog og Bang 1995.*)

H. Ordets dele: Stavelser, Fonemer, Grafemer, Bogstaver.

Her undersøger jeg ordets dannelse af bogstaver, runer, binde-/dele-streger samt for talens vedkommende lydenhederne stavelse og fonem.

Er den foreliggende form passende i forhold til teksten (text-intern harmoni) samt relevante co-tekster og øvrige contextforhold (text-extern harmoni)?

Herunder: Normer for skrivning og udtale, Rim, Rytme, Socialitet / Individualitet, Tid-Sted-Logik-Person, Opmærksomhed.

Jf. *Basbøll, Karker, Retskrivningsordbogen, "originale ordbøger".*

I. Måske-måske-ikke-text.

Hosten, sukken, overstregede ord, sjusket, utydelig, baggrundstræk etc.

Hvad hører med til teksten som producentens betydende, symbolske, signale, symptomale ytringer og hvad ligger i "gråzonen"?

Paralingvistiske træk, Prosodi etc.

5. Inter-relation mellem pragmatisk, semantisk og syntaktisk analyse og kommentar.

00. Perspektivering af analyse og kommentar i forhold til sit. 0.

Tidsdisposition for fremlæggelsen: fx:

0: 2"	1: 3"	2: 3"	3: 3"	4: 6"	5: 5"	00: 2"
-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------

Skitsen bør bruges med skønsomhed og med ihukommelse af mundtlige ledsagekommentarer.

Med venlig hilsen

Jørgen Chr. Bang